

перша половина XX ст.: Хрестоматія / За ред. О.І. Семківа. – Львів: Світ, 1996. – С.126-135. 25. Лисяк-Рудницький І. Четвертий Універсал та його ідеологічні попередники // Рудницький І. Історичні есе: В 2 т. – К.: Основи, 1994. – Т.2. – С.1-27. 26. Грицак Я.І. Між федеративністю і самостійністю: українська політична думка у 1890-1914 роках // Грицак Я.І. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. – К.: Генеза, 1996. – С. 91-97. 27. Драгоманов М.П. Листи на Наддніпрянську Україну // Драгоманов М.П. Літературно-публіцистичні праці: В 2 т. – К.: Наук. думка, 1970. – Т.1. – С.428-482. 28. Драгоманов М.П. Передне слово [до "Громади" 1878 р.] // Драгоманов М.П. Вибране ("... мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні"). – К.: Либідь, 1991. – С.276-326. 29. Сохань П. Б.Д.Грінченко – М.П.Драгоманов: діалоги про українську національну справу // Б.Грінченко – М.Драгоманов. Діалоги про українську національну справу. – К.: Б.в., 1994. – С. 3-11. 30. Прицак О. Історіософія Михайла Грушевського // Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. – К.: Наук. думка, 1991. – Т.1. – С. XL-LXXIII. 31. Драгоманов М.П. Чудацькі думки про українську національну справу // Драгоманов М.П. Вибране ("... мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні"). – К.: Либідь, 1991. – С. 461-558. 32. Драгоманов М.П. На увагу українолюбцям у Росії // Драгоманов М.П. Літературно-публіцистичні праці: В 2 т. – К.: Наук. думка, 1970. – Т.2. – С. 300-305. 33. Драгоманов М.П. Австро-руські спомини (1867-1877) // Драгоманов М.П. Літературно-публіцистичні праці: В 2 т. – К.: Наук. думка, 1970. – Т.2. – С.151-288. 34. Драгоманов М., Павлик М., Подолинський С. Програма // Громада: Українська часопись. – Рік V.1880. – № 1. Ноябрь-декабрь. – С.1-2. 35. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К.: Т-во "Знання" України, 1991. – 240 с. 36. Драгоманов М.П. До М.Бучинського, 25 декабря 1872 [р.] // Драгоманов М.П. Літературно-публіцистичні праці: В 2 т.

– К.: Наук. думка, 1970. – Т.2. – С. 445-457. 37. Драгоманов М.П. Что такое украинофильство? // Драгоманов М.П. Вибране ("... мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні"). – К.: Либідь, 1991. – С.430-455. 38. Міхновський М. Націоналізм і космополітизм // Політологія. Кінець XIX – перша половина XX ст.: Хрестоматія / За ред. О.І. Семківа. – Львів: Світ, 1996. – С.158-160. 39. Дзюба І. Владімір Жаботинський як прихильник української національної справи // Мала енциклопедія етнодержавознавства / Відп. ред. Ю.І.Римаренко. – К.: Наук. думка, 1996. – С. 669-671. 40. Міхновський М. З закордонної України // Політологія. Кінець XIX – перша половина XX ст.: Хрестоматія / За ред. О.І. Семківа. – Львів: Світ, 1996. – С.156. 41. Драгоманов М. Нові дослідження в південноруській історії // Волинь. – 1993. – 13 липня. 42. Драгоманов М.П. Новые исследования в южнорусской истории // ЦНБ НАН України ім. В.І.Вернадського. – ВР. – Ф. 172. – Од. зб. 2. – Арк. 1-74. 43. Стецюк П. Конституційно-правові погляди М.Драгоманова та їхній вплив на формування українського конституціоналізму першої чверті XX-го століття // Драгоманівський збірник. "Вільна спілка" та сучасний український конституціоналізм / За ред. Т.Г.Андрусика. – Львів: Світ, 1996. – С. 121-126. 44. Програма Української Народної Партії // Українські політичні партії кінця XIX – початку XX ст.: програмові і довід. матеріали. – К.: Консалтинг, Фенікс, 1993. – С. 72-81. 45. Х заповідей УНП // Політологія. Кінець XIX – перша половина XX ст.: Хрестоматія / За ред. О.І. Семківа. – Львів: Світ, 1996. – С.141-142. 46. Горелов М.Е. Передвісники незалежної України. Історичні розвідки. – К.: Рада, 1996. – 163 с. 47. Драгоманов М.П. До П. Лаврова // Драгоманов М.П. Літературно-публіцистичні праці: В 2 т. – К.: Наук. думка, 1970. – Т.2. – С. 463-475.

Надійшла до редколегії 07.06.10

УДК 347.764 (477)

Н. Пацурія, канд. юрид. наук, доц.

ГОСПОДАРСЬКА СТРАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ: ВИДИ, ОЗНАКИ, ПОНЯТТЯ

У статті досліджуються проблеми визначення поняття господарської страхової діяльності, її видів та специфічних ознак.

Ключові слова: господарська страхова діяльність, страхова комерційна діяльність, страхова не комерційна діяльність.

В статті досліджуються проблеми определения понятия хозяйственной страховой деятельности, ее видов и специфических признаков.

Ключевые слова: хозяйственная страховая деятельность, страховая коммерческая деятельность, страховая не коммерческая деятельность.

The problems of determination of concept of economic insurance activity, its kinds and specific signs are probed in the article.

Keywords: economic insurance activity, insurance commercial activity, insurance not commercial activity.

Актуальність теми дослідження обумовлена відсутністю в сучасній вітчизняній науковій літературі комплексних розробок питання визначення поняття господарської страхової діяльності, її видів та притаманних їй особливих ознак.

Теоретичну основу досліджуваної проблеми склали роботи наступних вчених: О.А. Беляневич, О.М.Вінник, Г.Л. Знаменського, О.А. Красавчикова, В.К. Мамутова, В.С. Мартем'янова, В.К. Райхера, Л.І. Рейтмана, В.І. Сребровського, В.К. Турбіної, Ю.Б. Фогельсона, Г.Ф. Шершеневича, М.Я. Шимінової, В.С. Щербини, В.П. Янишена та інших авторів.

Цілями статті є дослідження особливостей господарської страхової діяльності за законодавством України, визначення її видів, ознак та науково – обґрунтованого поняття "страхова діяльність", з метою внесення пропозицій щодо внесення відповідних змін та/або доповнень до страхового законодавства.

Страхованню, як і будь-якому явищу, притаманна соціальна сутність, яка, на думку професор П.М. Рабиновича – є здатністю слугувати засобом задоволення потреб членів суспільства [26, 5].

Специфіка страхового захисту [14] (яка зумовлена випадковістю настання ризику, надзвичайністю заподіяної шкоди, гострою необхідністю попередження, подолання наслідків несприятливих подій і відшкодування завданих ризиком втрат конкретним об'єктом і збитків конкретним суб'єктом) обумовлює формування в суспільстві певної потреби щодо: нагромадження і витрачання ресурсів (як грошових так і натуральних) для здійснення заходів з попередження, подолання або

зменшення негативного впливу ризиків і відшкодування збитків, спричинених їх настанням [13, 3].

З огляду на це, є підстави стверджувати, що потреба у страхуванні для людства обумовлюється наступними обставинами: по перше, члени суспільства у будь-яких сферах своєї життєдіяльності не були, не є і не будуть вільними від випадкових небезпек, як правило катастрофічних; по друге, ці небезпеки завдають збитків членам суспільства; по третє, можливість настання випадкових небезпек і масштаби негативних наслідків від них прогресивно зростають; по четверте, з'являються нові небезпеки, як наприклад техногенні, екологічні, соціальні.

Економічний розвиток завжди був пов'язаний з ризиком, породженим як небезпечними природними явищами і процесами, так і самою господарською діяльністю людини. При цьому досить істотною обставиною минулого було те, що такі надзвичайні ситуації залишалися по суті одиничними подіями, наслідки яких обмежувалися господарськими системами окремих районів або регіонів країни, у виняткових випадках – національними економіками. Стан справ радикально змінилося в останні десятиліття минулого сторіччя, коли безпрецедентні по соціально-економічних наслідках природні і техногенні катастрофи змусили суспільство замислитися про необхідність посилення ролі страхування у процесі відтворення національної економіки.

Саме тому розширення ринкових відносин підвищує роль і значення страхової діяльності, як особливого виду господарювання, не лише в публічній, а, перш за все, в приватно – правовій сфері.

З огляду на це, підхід до їх системного, комплексно-го аналізу потребує попереднього вивчення широкого кола супутніх з даним макроекономічним феноменом явищ та процесів [25, 5].

Становлення ринкових відносин у транзитивній економіці України відбувається за умов формування нового інституту приватної власності та виникнення на цій базі класу підприємців-власників, які є провідниками розповсюдження та утвердження ринкових відносин. Проте сучасна історія становлення в Україні інституту приватної власності та ринкових відносин, формування системи підприємництва / господарювання слабо кореспондується із закономірностями світової історії підприємництва. Несправедливий, за відсутності необхідної законодавчої бази, шлях формування інституту приватної власності викривив основні засади ринкового конкурентного суспільства [25, 6].

Саме тому впровадження в Україні системи управління ризиками сприятиме оптимальному розподілу та використанню ресурсів органів державного нагляду (контролю), найбільш ефективному виконанню функцій попередження порушень вимог законодавства, а також забезпечить передумови для розширення страхування як однієї з основ безпечної господарської діяльності, в тому числі малого та середнього бізнесу [25, 23].

Суспільні відносини щодо попередження, подолання, зменшення і відшкодування за рахунок заздалегідь акумульованих коштів руйнівних наслідків несприятливих подій (стихійних лих та/або нещасних випадків), що завдали матеріальних збитків, мають об'єктивний характер і формують зміст економічної категорії "страхування", як ефективного способу боротьби із різного роду небезпеками.

Чинне законодавство України містить інститут страхування [33, 97], переважна більшість норм якого стосуються питань здійснення суб'єктами страхової діяльності даного виду господарювання.

Питання щодо необхідності визначення поняття страхової діяльності, що саме являє собою страхова діяльність, і перш за все його співвідношення із поняттям страхування, є давньою науковою дискусією [28, 47; 29, 13; 30, 79], яка і на сьогодні не втратила своєї актуальності [10, 11].

Ще у 1927 році В.І. Серебровський у своїй праці "Страхування" зазначив, що спірною вбачається сама можливість визначити єдине поняття страхування [27, 4].

Так на думку професора Шахова В.В.: "страхова справа являє собою багатофакторну, динамічну систему, яка складається із постійно взаємодіючих частин. Основними складовими страхової справи є: система страхових компаній, державного страхового нагляду, асоціацій страховиків, галузі, підгалузі, види і різновиди страхування" [31, 15].

Не дивлячись на той факт, що загальновизнаного цілісного науково – обґрунтованого поняття страхової діяльності теорією страхового права не вироблено, фахівцями були зроблені спроби визначити межі страхової діяльності, ті елементи, з яких вона складається та надати даному явищу загального розуміння.

В першій чверті ХХ століття вчені-економісти намагалися вивести єдине на той час поняття "страхування" як категорії економічної, і надавали своїм визначенням деяких елементів, що притаманні страхуванню як виду господарської діяльності. З цього приводу найбільш характерним є визначення А. Вагнера, на його думку: "страхування це така господарська організація яка усуває, або певною мірою пом'якшує негативні наслідки випадкових непередбачуваних подій для майна певної особи таким шляхом, що воно розподіляє їх на ряд ви-

падків, яким загрозувала однакова небезпека, але в дійсності не наступила." [12, 18].

Професор Ідельсон В.Р., ще у 1907 році вбачав у страховій справі: "...такий вид господарської діяльності який отримує вигоду із страхових угод" [17, 3]. Економіст А.Манес вбачав у страхуванні "господарську організацію що діє на підставі взаємності з метою покриття випадкової майнової потреби." [19, 40].

Головним недоліком тих визначення страхування, які існують в юридичних та економічних наукових джерелах, є спроба поєднати під ім'ям "страхування" різні соціальні явища – страхування як економічну категорію, страхування як вид цивільних правовідносин, страхування як вид господарської діяльності, тощо.

Визначення страхування, яке за поданими ознаками більш всього збігається з поняттям страхової діяльності, навів професор Воблий К.Г. у своїй праці "Основи економії страхування" у 1925 році. На його думку, страхування це вид господарської діяльності на основі солідарності і відплатності, що має на меті покриття майбутніх потреб, які викликаються настанням випадкової і разом з тим статистично можливої події [12, 18].

Відсутність в правовому масиві України поняття страхової діяльності, не дивлячись на те, що даний термін широко використовується в нормативно-правових актах, що регулюють страхову діяльність, слід вважати прогалиною, на що вже зверталася увага у юридичній науковій літературі [20, 18-29; 23, 27-39].

Відповідно до ст. 333 Господарського Кодексу України (далі – ГК України) [1] страхування а також допоміжна діяльність у сфері фінансів і страхування відноситься до фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

ГК України поняття фінансової діяльності не містить натомість, деякі нормативно – правові акти чинного законодавства України визначаються із поняттям фінансової діяльності. Так, Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена Постановою Правління Національного банку України від 27 грудня 2007 року № 480 [8] та Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена Постановою Правління Національного банку України від 7 грудня 2004 року № 598 [9] під фінансовою діяльністю розуміють діяльність, яка спричиняє зміни розміру та складу власного і запозиченого капіталу банку. Згідно Наказу Міністерства фінансів України від 28 грудня 2009 року № 1541 "Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 "Подання фінансової звітності" [6] фінансовою діяльністю є діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу. У відповідності до Наказу Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 17 червня 2003 року № 157 "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку у сфері громадського харчування і побутових послуг, гармонізованих з міжнародними стандартами" [5] та Наказу Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 року № 87 "Про Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 "Звіт про рух грошових коштів" [7] фінансовою діяльністю є діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства.

Викладене доводить, що поняття фінансової діяльності у наведених нормативно – правових актах є спеціальними і застосовується виключно для цілей вказаних актів законодавства та не відбивають особливостей та специфіки фінансової діяльності у сфері страхування, тобто діяльності у сфері надання страхових послуг.

Відповідно до п.9 ст.4 Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" [2] послуги у сфері страхування та накопичувального пенсійного забезпечення визнаються фінансовими послугами, які, згідно п. 5 ст.1 вказаного Закону є операціями з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.

Таким чином, можна казати про те, що страхування є фінансовою діяльністю у сфері надання специфічних послуг. При цьому, якщо звернутися до змісту ч.4 ст. 333 ГК України страхуванням у сфері господарювання є діяльність, спрямована на покриття довготермінових та короткотермінових ризиків суб'єктів господарювання з використанням заощаджень через кредитно-фінансову систему або без такого використання.

В Законі України "Про страхування" [3] страхування визначається лише, як вид цивільно-правових відносин (ст.1), але існує інший, не менш важливий аспект, це страхування у розумінні виду господарської діяльності завдяки, і в процесі якої зазначені правовідносини реалізуються безпосередньо.

Так, ст. 352 Господарського кодексу України (далі – ГК України) [1] визначає страхування у сфері господарювання, як діяльність спеціально уповноважених державних організацій та суб'єктів господарювання (страховиків), пов'язана з наданням страхових послуг юридичним особам або громадянам (страхувальникам) щодо захисту їх майнових інтересів у разі настання визначених законом чи договором страхування подій (страхових випадків), за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати страхувальниками страхових платежів.

Таким чином, у ч. 1 ст.352 ГК України під страхуванням розуміється особливий вид господарської діяльності з надання страхових послуг, шляхом захисту майнових інтересів страхувальників (фізичних або юридичних осіб) за рахунок спеціально створених грошових фондів (страхових резервів).

Тобто, йдеться про страхування як особливий вид господарської діяльності з надання страхових послуг – страховою діяльністю.

Згідно ст.3 ГК України під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

При цьому, господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом. Господарська діяльність, що здійснюється без мети одержання прибутку є некомерційною господарською діяльністю.

З огляду на викладене слід наголосити, що страховою діяльністю, в залежності від мети її здійснення, можна класифікувати на два види:

1) страхова комерційна діяльність (підприємництво), яка здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку;

2) страхова некомерційна діяльність, що може здійснюватись і без зазначеної мети.

Це обумовлює необхідність дослідити специфічні ознаки притаманні кожному із зазначених видів страхової діяльності.

З метою з'ясування суті **страхової комерційної діяльності**, її ролі і місця в економіці країни доводиться звертатися до ст.42 ГК України яка визначає підприємництво як це самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Безумовно, зазначене визначає основні засади страхової діяльності як виду підприємництва, але не зазначає ні змісту, ні правового механізму, ні гарантії належного здійснення страхової діяльності в Україні.

Специфіка страхової діяльності, доводить, що вона є особливим видом господарської діяльності, її результати реалізуються як товар на страховому ринку. Страхові організації (страхові компанії, перестрахові компанії) здійснюють вказану діяльність постійно і на професійній основі для задоволення майнових інтересів інших членів суспільства, з головною метою – отримання прибутку від операцій, які вони проводять, тобто від надання страхових послуг.

Спеціалісти страхової справи визначають страхові послуги як сукупність видів і умов страхування (що заходять свій відбиток у договорах та правилах страхування), які пропонуються страховими організаціями юридичним і фізичним особам. В загальному вигляді страховими послугами виступає діяльність, яка може виконуватись в інтересах страхувальників для забезпечення їх потреби у захист майнових інтересів, що включає в себе такі елементи, як: можливість вибору конкретного виду [22, 15] і схеми страхування, способу сплати платежів і отримання страхового відшкодування (страхової суми), можливість внесення змін і доповнень до укладеного договору страхування і т.п. [16, с.476; 18, с.41].

Необхідно взяти до уваги той факт, що у правовій науці поняття послуг не є однозначним. Найбільш поширеною є думка, згідно з якою під послугою розуміється діяльність, що спрямована на задоволення різноманітних потреб, створення певних зручностей для громадян і юридичних осіб, результат якої не має предметного виявлення [32, с.21].

Стаття 1 п. 5 Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" фінансовою послугою визнає операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.

Діяльність страхових організацій цілком підпадає під наведене ознаки, що дає підстави стверджувати, що страхова діяльність (справа) є видом діяльності по наданню специфічних послуг.

Світовий досвід доводить, що будь-яка послуга, в тому числі і страхова, досягає найбільшого ефекту в суспільстві тільки за наявності попиту і пропозиції. Тобто за наявності ринку певних послуг.

З огляду на те, що за способом здійснення страхова діяльність даного виду є підприємницькою, її суб'єкти повинні дотримуватися принципів і умов, які законодавство про підприємництво (загальні принципи) та теорія страхового права і законодавство про страхування (спеціальні принципи) висуває, до осіб, які мають намір її здійснювати.

Загальними принципами (визначеними ст.44 ГК України) виступають наступні: вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності; самостійного формування підприємцем програми діяльності, вибору поста-

чальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону; вільного найму підприємцем працівників; комерційного розрахунку та власного комерційного ризику; вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом; самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд.

В якості спеціальних принципів можна визначити: принцип наявності майнового (страхового) інтересу; принцип найвищої довіри сторін; принцип наявності причинно-наслідкового зв'язку між збитком і подією, яка його викликала; принцип виплати відшкодування в обсягах реально збитку (відшкодування фактичних збитків) [21, 90].

Крім того, положення ГК України, щодо свободи здійснення підприємницької діяльності (ст.43), визначення організаційних форм здійснення підприємництва (ст.45), Загальних гарантій прав підприємців (ст.47) та відповідальності суб'єктів підприємництва (Ст.49) повністю розповсюджуються на осіб, які мають намір здійснювати страхову комерційну діяльність, з урахуванням положень спеціального законодавства України.

Можливість здійснення **страхової некомерційної діяльності** в Україні передбачена ст.14 Закону України "Про страхування", відповідно до якої, громадяни та юридичні особи з метою страхового захисту своїх майнових інтересів можуть створювати товариства взаємного страхування в порядку і на умовах, визначених законодавством України. Основні засади правового становища товариств взаємного страхування визначено Тимчасовим Положенням "Про товариство взаємного страхування", затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 1 лютого 1997 року №132 (Тимчасове положення) [4].

Відповідно до п.2 Тимчасового положення товариство взаємного страхування є юридичною особою-страховиком, що створюється відповідно до Закону України "Про страхування" з метою страхування ризиків членів цього товариства.

Законодавче закріплення положення того, що товариство взаємного страхування визнається юридичною особою, страховиком, свідчить, про те, що вимоги чинного законодавства України щодо створення, реєстрації, ліцензування, реорганізації та ліквідації страхових компаній повністю поширюються і на зазначені товариства.

Традиційно товариство взаємного страхування являє собою об'єднання фізичних та /або юридичних осіб, що створене на підставі угоди між ними з метою відшкодування в певних частках, відповідно до прийнятих на себе зобов'язань, збитків учасників [16, 67; 30, 77-78].

Відмінна риса страхових організацій даного типу полягає у тому, що вони не переслідують мети отримання прибутку із операцій, що проводять, оскільки страхують тільки майнові інтереси тих осіб, які є членами даних організацій. Однак, товариства взаємного страхування можуть здійснювати підприємницьку діяльність постільки, оскільки це слугує досягненню мети, для якої вони були створені.

Головною метою створення товариств взаємного страхування вважається підтримка своїх членів при настанні певної випадкової небезпеки та прагнення надати їм страхові послуги по можливості кращі і дешевші [11, 62].

Але на сьогоднішній день в Україні не діє жодного товариства взаємного страхування [15]. Попри це, за

гнозами спеціалістів, в Україні товариства взаємного страхування можуть із часом набути помітного розвитку.

Страхувальниками товариства взаємного страхування можуть бути його члени, які можуть бути як юри-дичним, так і фізичними дієздатними особами.

Особливістю страхової діяльності будь-якого виду (страхової комерційної та страхової некомерційної) є по-єднання приватних і публічних ознак, які що реалізуються при її безпосередньому здійсненні, і виявляється, зокрема: 1) при укладанні договорів добровільного страхування, і при проведенні обов'язкових видів страхування, що здійснюється на підставі прямої вказівки закону;

2) в процесі дотримання процедури державної ре-єстрації страховиків, яка є обов'язковою правовою дією, внаслідок якої вони отримують права юридичної особи;

3) в процесі дотримання процедури ліцензування страхової діяльності;

4) у наявності в державі системи органів державного нагляду за страховою діяльністю.

Наведені основні елементи з яких складається страхова діяльність, і які характеризують її як особли-вий вид господарської діяльності дозволяють сформу-лювати поняття страхової діяльності:

Страхова діяльність – це врегульована нормами права, здійснювана на підставі ліцензії господарська діяльність суб'єктів господарювання (страховиків), по-в'язана з наданням страхових послуг юридичним осо-бам або громадянам (страхувальникам) за рахунок грошових фондів (страхових резервів), які формуються шляхом сплати страхувальниками страхових платежів, щодо захисту їх майнових інтересів у разі настання ви-значених законом чи договором страхування подій (страхових випадків

З оглядку на викладене вище, пропонуємо внести наступні зміни і доповнення до чинного законодавст-ва України:

1. Змінити назву ст. 352 Господарського кодексу України шляхом викладення її в наступній редакції:

"Стаття 352. Страхова діяльність".

2. змінити ч.1 ст. 352 Господарського кодексу Украї-ни шляхом викладення її в наступній редакції:

"Страхова діяльність – це врегульована нормами права, здійснювана на підставі ліцензії господарська діяльність суб'єктів господарювання (страховиків), по-в'язана з наданням страхових послуг юридичним осо-бам або громадянам (страхувальникам) за рахунок грошових фондів (страхових резервів), які формуються шляхом сплати страхувальниками страхових платежів, щодо захисту їх майнових інтересів у разі настання ви-значених законом чи договором страхування подій (страхових випадків".

3. доповнити ч.1 ст. 352 Господарського кодексу України абзацом другим наступного змісту:

"Страхова діяльність, що здійснюється для досяг-нення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є страховою комерційною діяльні-стю (страховим підприємництвом). Страхова діяльність, що здійснюється без мети одержання прибутку є стра-ховою некомерційною діяльністю."

В якості загального висновку слід зазначити, що

не-гативний вплив світової фінансової кризи на економіку України закономірним чином позначився й на розвитку вітчизняного підприємництва. І в першу чергу мова йде про малий та середній бізнес, який не має достатніх резервних ресурсів та страхових інструментів для са-мостійного подолання кризового тиску [25, 159].

Проведене дослідження щодо необхідності визначення поняття, видів і ознак господарської страхової діяльності дозволяє зробити наступні **висновки**:

– страховій діяльності притаманні всі ознаки господарської діяльності;

– страхова господарська діяльність в залежності від мети її здійснення, класифікується на дві групи/ два види: 1) страхова комерційна діяльність (підприємництво); 2) страхова некомерційна діяльність;

– особливістю страхової діяльності будь-якого виду (страхової комерційної та страхової некомерційної) є поєднання приватних і публічних ознак при її здійсненні.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку полягають у розробці цілісної науково – обґрунтованої теорії господарської страхової діяльності.

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. – №11. – ст. 462. 2. Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №1. – ст. 1. 3. Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР "Про страхування" // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №18. – Ст.78. 4. Тимчасове Положення "Про товариство взаємного страхування" затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 1 лютого 1997 року №132 // Офіційний вісник України. – 1997. – №6. – Ст.65. 5. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 17 червня 2003 року № 157 "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку у сфері громадського харчування і побутових послуг, гармонізованих з міжнародними стандартами" // Інформаційно-аналітична система "Ліга – закон". 6. Наказ Міністерства фінансів України від 28 грудня 2009 року №1541 "Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 "Подання фінансової звітності" // Офіційний вісник України. – 2010 р. – № 7. – стор. 211. – ст. 352. 7. Наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 року №87 "Про Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 "Звіт про рух грошових коштів" // Офіційний вісник України. – 1999 р. – № 25. – стор. 349. 8. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена Постановою Правління Національного банку України від 27 грудня 2007 року № 480 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 5. – стор. 18. – ст. 125. 9. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена Постановою Правління Національного банку України від 7 грудня 2004 року № 598 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 52. – том 1. – стор. 336. – ст. 3456. 10. Бельх В. С., Кривошеєв І. В. Страховое право. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА*М), 2002. – 224 с. 11. Біленчук Д.П., Біленчук П.Д., Залетов О.М.,

Клименко Н.І. Страховое право України. – К.: Атіка, 1999. – 368 с. 12. Вобль К.Г. Основы экономики страхования. – М.: Анкил, 1993. – 228 с. 13. Граве В.К., Луцц Л.А. Страхование. – М.: Госюриздат, 1960. – 176 с. 14. Енциклопедія страхування визначає страховий захист – як економічні, перерозподільні відносини, які складаються в процесі запобігання і відшкодування збитків, заподіяних конкретним об'єктам страхування // Енциклопедія страхування. – К. – УАФР, 2008 р. – 650 с. 15. Ермилов В. вказує, що історія створення і існування товариств взаємного страхування на терені сучасної України бере свій початок з жовтня 1899 року, коли в м. Одесі було створено перше товариство взаємного страхування "Одеське товариство взаємного страхування фабрикантів та ремісників від нещасних випадків з їх робітниками і службовцями" // Ермилов В. История и перспективы страхования от несчастных случаев (медицинский аспект) // Финансовые услуги. – 1998. – №5-6. – С.66-69. 16. Ефимов С.Л. Энциклопедический словарь. Экономика и страхование. – М.:Церих-ПЭЛ, 1996. – 528 с. 17. Идельсон В.Р. Страхование право. (лекции читанные в С.-Петербургском Политехническом Институте на Экономическом Отделении, Страховой подотделе в 1907г.). – М.: Анкил, 1993. – 96 с. 18. Короткий словник страхових термінів / Укладачі: Т.А.Ротова, Л.О.Заволока, Т.Є.Терещенко. – К., 1997. – 63 с. 19. Манэс А. Основы страхового дела (Пер.с нем. М.П.Победянского) / под ред. М.И. Ушакова. – С.Пб.:Изд-е М.В.Кечеджи-Шаповалова, 1909. – 173с. 20. Пацурия Н. Б. Страхование право України : навч. посіб. / М-во освіти і науки України / Н. Б. Пацурия. – К. : Юрінком – Інтер, 2006. – 175 с. 21. Пацурия Н.Б. Концептуальні засади страхування: функції та принципи (правовий аналіз) // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – №12. – с.89-98. 22. Пацурия Н.Б. Правила страхування як основна правова форма закріплення умов добровільного страхування // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1998. – №7. – с.14-17. 23. Пацурия Н.Б. Правове регулювання страхової справи в Україні (організаційно-правовий аспект): Дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2000. – 217 с. 24. Пацурия Н.Б. Страхование право України: Навч. посібник / Н.Б. Пацурия. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 176 с. 25. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь / К.О. Ващенко, З.С. Варналій, В.Є. Воротін, В.М. Геєць, Е.М., Кужель О. В., Лібанова та ін. – К., Держкомпідприємництво, 2008. – 226 с. 26. Рабинович П. М. Соціальна сутність прав людини: у світлі погребового підходу // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 1. – С. 3-14. 27. Серебровский В.И. Страхование. – М.: Финиздат НКФ СССР, 1927. – 144 с. 28. Страхование дело / под ред. Рейтмана Л.И. – М.:Банковский и биржевой научно-консультационный центр, 1992. – 524 с. 29. Страхування / під ред. Осадець С.С. – К.: КНЕУ, 1998. – 512 с. 30. Шахов В.В. Введение в страхование. Экономический аспект. – М.: Финансы и статистика, 1992. – 192 с. 31. Шахов В.В. Страхование – М.: ЮНИТИ, 1997. – 311 с. 32. Шиминова М.Я. Основы страхового права России. – М., 1993. – 178 с. 33. Щербина В.С. Господарське право : підручник / В.С.Щербина. – 4-те вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 640 с.

Надійшла до редколегії 07.06.10

А. Лисенко, канд. юрид. наук, доц.

МІЖНАРОДНА СПІЛЬНОТА В БОРОТЬБІ З КОРУПЦІЄЮ

У статті розглядаються актуальні питання боротьби з корупцією шляхом узагальнення міжнародного досвіду і внесення відповідних змін в національне законодавство, відповідно до: "Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією", Конвенції Ради Європи "Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом".

Ключові слова: корупція, корупційний злочин, відповідальність за корупційні діяння, вимогання, публічна посадова особа, член представницького органу, посадова особа міжнародних організацій, іноземний арбітр, фінансові злочини, спеціальні органи, екстрадиція злочинців.

В статье рассматриваются актуальные вопросы борьбы с коррупцией путем обобщения международного опыта и внесения соответствующих изменений в национальное законодательство, в соответствии с: "Криминальной конвенцией о борьбе с коррупцией", Конвенции Совета Европы "Об отмывании, поиске, аресте и конфискации доходов, полученных преступным путем".

Ключевые слова: коррупция, коррупционные преступления, ответственность за коррупционные деяния, вимогання, публичное должностное лицо, член представительского органа, должностное лицо международных организаций, иностранный арбитр, финансовые преступления, специальные органы, экстрадиция преступников.

In the article the pressing questions of fight are examined against a corruption by generalization of international experience bringing of corresponding changes in a national legislation, in accordance with: "Criminal convention about a fight against a corruption", Convention of CE "About washing, search, arrest and confiscation of profits, got a criminal way".

Keywords: corruption, corruption crime, responsibility for corruption acts, shakedown, public public servant, member of representative organ, public servant of international organizations, foreign arbiter, financial crimes, special organs, extradition of criminals.

Боротьба з корупцією є актуальною не тільки для України, але й для інших держав світу. Корупція в державі загрожує правопорядку, демократії, правам і свободам людини, негативно впливає на установлені в державі моральні засади чесності та соціальної справедливості, на стабільність системи державного управління та економічний розвиток держави в цілому. В Україні коруп-

ція досягла найвищого свого рівня, оскільки в інформаційних новинах самі високопосадовці відверто говорять, що українці змушені "плати", тобто давати хабарі за те, щоб було прийняте правомірне рішення у справі. Це вже межа чи вже поза межею здорового розуму чи розуміння подій, які відбуваються в державі.

